

• HETEDIK RÉSZ •

„De a célom az, hogy mindig ott álljak, ahol legjobban tudok szolgálni, ahol egyéniségem, minden tulajdonságom, adottságom a legjobb talajra, a legnagyobb sugarú hatókörre talál.”

(Hermann Hesse)

Az igazi indulást, a valódi elrugaszkodást azonban 1970 őszétől számítom. A kisfiam három és fél hónapos volt, amikor a zentai Emlékiskola egyik magyartanára bevonult katonának. Üzentek, hogy felvesznek helyettesíteni, ha nem tartok ígényt szülési szabadságra. Ma már elgondolkodnék a válaszon, de akkor azonnal igent mondtam.

Kedves Barátnóm!

Most nem várom meg a válaszodat, mert fontos mondanivalóm van. Alig tudom magamban tartani az örömeimet, s neked szeretném először elújságotni.

Képzeld! Felvettek az egyik általános iskolába tanítani, teljes munkaidővel. Nem is számítottam rá. Olyan váratlanul ért a felkérés.

Most már én is megtudom, milyen az, ha minden napra készülnöm kell. Te már néhány éve dolgozol, de emlékszel még az első óráidra? Alig várom már a szeptembert, bár a kicsi fiamat sajnálom otthon hagyni. De édesanyám fog rá vigyázni.

Mikor jöttök el, mert...

Stb. stb. ...

Üdvözöl barátnőd:

Eszter

Gyönyörű nyárutó következett. A nap fényében fürdette a tájat, simogatta a fák búbját, megcirógatta a virágok szirmait, játszadozott a folyó csillámaival. Élveztem az éltető erőt, nevettem a napfénynél, mosolyogtam a holdfénynél, de a csillagok ragyogásába is belefeledkeztem.

•

Emlékiskola. Egy emeletes épület, mely nekem éveken át jelentette, hogy megérkeztem a munkahelyemre. Hol gyalog indultam dolgozni, hol kerékpárral. Rossz idő esetén kocsival robogtam az óráimra. De előfordult, hogy a motoromra pattantam. Mindig jókedvvel, lelkileg is felkészülten érkeztem meg a tanáriba. A hatalmas épület megnyugvást adott. Tudtam, hogy itt várnak rám a diákjaim. S amikor a hosszan elnyúló csengő hangja figyelmeztetett, leemeltem a naplót, s elindultam az osztály ajtaja felé. Bentről gyermekricsaj hallatszott. Kedves a fülemnek.

A tanáriban pedig a barátok, a kollégák cseveje mellett vettünk néhány lélegzetet, s mosollyal az arcunkon néhány percre megfeledeztünk kötelességünkről. Egy végtelenül kiegyensúlyozott tanári kar tagja lehettem. De lassan fogyatkoztunk. Hol az egyikünk, hol a másikunk intett búcsút az iskolának, s ment a megérdemelt pihenőjére. Hogy jók voltak, hogy értékes embereknek tartották őket, arra akkor jöttem rá, amikor a fülembé jutott, hogy a tanulók hiányolják őket. S hány ilyen ember oktatott, nevelt körülöttem! Egy mérhetetlenül emberséges biológus, egy fantáziadús képzőművész, egy újítani tudó és merő zenetanár, egy következetes angoltanár, egy felettébb szeretett és tisztelt testnevelő tanár... A sokból csak néhány, de a többi is megérdemelné, hogy megemlítsen őket. S amikor egyik kiváló tanítványunk lett az igazgatónk, én nagyon büszke voltam rá, mert úgy éreztem, nekünk is van részünk abban, hogy ő ilyen magasra jutott. Tőlünk is tanult valamit, amire aztán ráépített, és most ő irányíthatja iskolánkat. Irigykedésnek nyoma nem volt.

Most ha visszagondolok a kezdésre, azt mondhatom, olyan természetes könnyedséggel indult minden az iskolában, hogy fel sem tűnt: kezdő vagyok. Készültem az órákra, s így soha nem éreztem, hogy nem tudom kitölteni a negyvenöt percet. Kezdeti nehézségekre nem is igen emlékszem. Talán a műsorok készítése okozott olykor fejtörést. Sok időbe és fáradságba került összeszedni az anyagot, kiosztani a szerepeket, és megfelelő módon begyakoroltatni. Mindig húzódoztam az iskolai ünnepektől.

Lassan lejárt az egy év. A helyettesítésem véget ért. A munka és az apró gyermek mellett nem törekedtem a diploma megszerzésére. De az iskolaév vége felé a másik magyartanár kibökte, hogy ősztől

•

átmegy a középiskolába tanítani. Elöntött a verejték. Most maradhatnék a helyén véglegesen, ha lenne diplomám!

Azonnal leutaztam az egyetemre, s megkerestem azt a fantasztikus embert, a professzoromat, akinél záróvizsgáznom kellett. Elpanaszoltam neki az előállt helyzetet: augusztusban az iskola pályázatot ír ki egy megüresedett tanári állásra. Hogy engem felvegyenek, kellene a diploma. Megkérdeztem, levizsgáztatna-e engem még a vizsgaidőszak előtt. Megengedte! Én pedig megvédtem a diplomát, s boldogan adtam be a pályázatra az ideiglenes igazolást a befejezett egyetemről.

S akkor oda állandó munkára felvettek. Életem ettől kezdve erősen és végérvényesen az iskolához kötődött.

Gyorsan osztályfőnök lettem. Négy év után úgy váltam el az osztályomtól, mintha az első szerelem ért volna véget. Fájta a távozásuk. Ma is emlékszem rájuk, ma is az enyémeik még, pedig már néhányuk csemetéje is kiment a kezem alól. Hogy a munka meghozza gyümölcsét, azt már a közmondásból is jól tudjuk. A mag, melyet szorgalmunk által elvetettünk, kicsírázik, növénné formálódik, s nő, nő, terebélyesedik, majd virágba borul, és meghozza első termését. De hogy még harminc év után is élvezhetjük „munkánk gyümölcsét”, arra valamelyik péntek este, az egyik vendéglőben döbbsentem rá. Meghívót kaptam egy osztálytalálkozóra. A pályám kezdetén ennek az osztálynak lehettem először osztályfőnöke. Ők érezték először a bőrükön az én csetlésem-botlásom nyomait, a helyes útra találásom eredményeit. Azonban ezek a gyerekek adták meg az első biztatást ahhoz, hogy nyugodtan elindulhatok a tanári pálya rögös útján. Tehát boldogan vettem át a saját kézírással megszerkesztett, nekem sokat jelentő meghívót. A megjelölt péntek este pedig – a nagy hőség miatt – nyáriasan öltözve jelentem meg a vendéglőben. Bár ötévenként tartunk találkozót, ez a kerek évforduló valahogy többet jelentett, mint az eddigiek. S amikor megláttam az én felnőtt, de mosolygós arcú tanítványaimat, alig vártam, hogy meséljenek magukról. Kinek miben változott az élete az elmúlt évek alatt. Csak két gyerek nem tudott eljönni, de akik érkeztek, mindnek csillogott a szeme, és azokat három puszival, vagy apróbb hátba veregetéssel fogadták felnőtté „cseperedett” osztálytársai. Boldogság öntötte el a szívem.

Látni ezt a gyermeki boldogságot az apukák, anyukák arcán! Örültek egymásnak. Aztán szóra bírtam őket. Az üdvözlés után megkezdtuk rendkívüli osztályfőnöki óránkat. Nem tiltakoztak. Ömlött belőlük a szó. Munkájukról, a családról és a gyerekekről szólt a meséjük. A fiam, a lányom, orvosként Prágában dolgozom, én egy könyvelőséget vezetek, tanító lettem, én a vasvilla nyelét fogom... én, én, én... Hátra dőlve a székemen ittam ezeknek az elégedett embereknek a szavait. Éreztem, hogy az évek, amelyeket a tanításban ledolgoztam, nem múltak el nyomtalanul. Sem az ő életükben, sem az én lelkemben. Harminc év után is itt vannak előttem munkám érett „gyümölcsei”. Kiáltani szerettem volna, hogy emberek, látjátok, hogyan lehet elégedetten élni! Senki nem panaszkodott. Mintha nem is lenne az életükben gond, probléma. Ezek a „gyerekek” a nap felé fordítják arcukat. Süt rájuk. Nevet rájuk még a fény is!

És Zsolti, Teri, Rózsa, Feri, Éva, Erika, Tibi, Laci, Misi... mind-mind ott éltek körülöttem. Én pedig újra kaptam nevelésem eredményeként egy szelet boldogságot. A tisztelet, az emberi tisztaság ragyogott a szemükben. Megtalálták a maguk kitaposott útját. Haladnak, de úgy, hogy mellettük mások is elférjenek. Emberekké, igazi „kis herceggé” cseperedtek, akik jól csak a szívükkel látnak. Olyan emberi értékekkel megáldott felnőttek lettek, akikre büszkék lehetünk.

Akkor éreztem, hogy a tanításra, a nevelésre szánt idő még harminc év után is az asztalomra tehet egy tál érett embergyümölcsöt, amelyből talán életem végéig szemezgethetem azt, hogy nem volt hiába.

Mindig szerettem tartozni valakihez, valakikhez, s szerettem harcolni, küzdeni velük, értük. Törekedtem, hogy megértsem őket, hogy elhiggyem, igaz, amit mondanak. A gyermeklélek egészen más, mint a felnőtteké. Az összefüggéseket másként értelmezik, s a tetteik indítéka is sajátos.

De ha velük akar élni az ember, ha meg akarja őket érteni, gyermekké kell válnia. Ebben ők segítenek, ha érzik, hogy értük vagyunk. Ha a feltett kérdésre öt diák öt különböző választ ad, nem szabad azt mondani, hogy csak egy a helyes, a többi butaság. Keresni kell azt az icipici kapaszkodót, hogy azt mondhassuk igen, te is, te is, te

•

is, te is az igazság közelében vagy, csak még... vagy te is, te is, te is, te is jól állsz hozzá, de vedd figyelembe még...

Házi feladatok, fogalmazások elbírálásánál is arra tanítottam őket, hogy kezdjék a véleményüket apró dicsérettel. A hiba kiabál, észrevehetőbb, a jó csendben meghúzódik, csak nehezen figyelhetünk fel rá, ezért ha lehet, vegyük észre a szépet, és dicsérjünk.

A jegyeket a felelés után azonnal közöltem a felelővel, és meg is indokoltam azt. Nem tartottak szigorú tanárnak, pedig a tantárgy-átlag nem foglalt az élvonalban helyet.

Az évek pedig futottak velem, szakvizsgáznom kellett. Újvidék. Nyelvtörténet. Sikerült.

Egyik évben az igazgatóm bejelentette, hogy az órát megglátogatja a tanügyi tanácsos, egy magyarországi szaktekintély és ő maga. Fehér Ferenc *Apám citerája* című versét tanítottam épp abban az osztályban, ahol ez a három magas rangú hivatalos személy is helyet foglalt. Az egyik tanulót – akiből különben is ömlött a szó –, már előre megbíztam, hogy az óra elején ő „játssza el” a könyvkereskedőt, s árulja majd Fehér Ferenc köteteit, közben mindegyikről mondjon néhány mondatos ismertetőt. A többi tanuló pedig „megvette” az árut... Hogyan folyt tovább az óra, már nem tudom pontosan. Használtam még magnófelvételt is egy, a költővel folytatott interjúból. Nos, vége lett az órának. Úgy éreztem, fellelegezhetek, amikor a magyarországi szakember a tanulók felé fordult, s azt mondta: „Gyerekek, boldogok lehettek, hogy ilyen magyartanárnőkötök van. Te pedig, Eszter, ne felejtsd el azokat a könnyecseppeket, amelyek most az asztalodra hullottak. Ilyen szép irodalomórát ritkán látok.” S valóban, ott csillogtak szeme sarkában a megelégedés könnyei.

Nem, soha nem feledtem el! Sem őt, sem a könnyeit. Mindig arra törekedtem, hogy megfeleljek azoknak az elvárásoknak, amelyeket ő támasztott volna. A tekintély, aki beleírta az akkor nekem ajánlékozott könyvébe, hogy:

„Szabó Eszternek, kedves kis kartársamnak, akinek szép irodalomórájára mindig emlékezni fogok.

Dr. Horváth Gedeonné”

Ezek a szavak mindig sokat jelentettek a számomra, bár tudom, hogy nem egyetlen óra megítélése szólhat az egész munkásságomról, hiszen tudom, akadtak sikertelen, pocsék magyaróráim is; tudom, nem mindig sikerült megvalósítani az oktatói-nevelői feladatokat; tudom, hogy nem minden tanuló figyelt rám elbűvölten; de törekedtem, hogy sikeres, jól felépített órákat tartsak; törekedtem, hogy a tervezett céljaimat megvalósítsam; törekedtem, hogy minden órán lekössem a tanulóim figyelmét.

Nem vagyok annyira naiv, hogy azt feltételezzem, minden órám után örömkönnyek hullottak volna az asztalomra. A hétköznapiak között is akadnak vasárnapok, meg előfordulnak február 29-ék is.

Ha tanügyi tanácsos látogatta meg az óráimat, mindig jól szerettem volna teljesíteni. Az alapos készülés eredménye pedig gyakran a túl hosszúra sikeredett óraterv lett. Így nem tudtam megvalósítani mindazt, amit elterveztem. Nemcsak a különböző módszereket raktam egymás mellé, hanem a sok-sok kitűzött cél megvalósítása sem realizálódhatott.

– Sokat akartam a kirakatba tenni! – sóhajtottam fel egy-egy ilyen látogatás után. – De tanár úr, kérem, én készültem.

Minden óra előtt újra és újra átértékeltem az évekkal előbb megírt mondatokat, s ha szükségét láttam, lecseréltem. Ne csak a mondatrész elemzését szolgálja a példamondat, hanem neveljen is! Legyen benne pozitív életérzés, jóra, tiszteletre, becsületre való utalás. A nem szót igyekeztem mindig kihagyni. Ne tagadjunk, tiltsunk, hanem a belsők nyugalmával az igent használjuk. S ha tehettem, íróink, költőink idézeteit is belepontam az elemzésbe. Nem hagytam ki még nyelvtanórán sem, hogy ne ejtsek pár szót a mondat szerzőjéről.

– József Attila gondolatai ezek, akit az édesanyja egyedül nevelt két testvérrel együtt – meséltem nekik egyik nyelvtanórán. – Attilát a nevelőszülei megfosztották a nevével. Azt mondták, hogy Attila név nincsen. Pista vagy! – fűztem tovább a megkezdett életrajzot.

A tanulók ilyenkor elmosolyodtak, s ha valaki az osztályban az Attila nevet viselte, felé fordultak. A bátrabbjai még azt is megkocskáztatták, hogy odaszóljanak neki: Pista. Az érintett elmosolyodva biccentett a fejével. Őt azonban soha többé nem szólították Pistának.

•

De amikor József Attiláról tanultunk, többen emlékeztek azokra az adatokra, amelyeket a költő életéről nyelvтанórán hallottak. S boldogan bizonygatták, hogy ők már tudnak ezt-azt erről az alkotóról. Hogy mindezt nyelvtanórán hallották-e és tőlem, akkor, amikor a mondatzáró írásjelek használatát gyakoroltuk, senki nem kérte számon tőlük.

Én pedig boldog voltam, hogy fontos adatokat loptam be helyesírási órákon a szófajelemzésbe, a hangtani változások felismerésébe. Hittem, hogy kettős feladatot oldottam meg. Mindig is fontosnak tartottam a nevelést, még ha az oktatás rovására is ment. Bármilyen adatért fellapozhatunk egy könyvet, rákattintunk az internetre, s megtaláljuk, ki mikor és hol született, merre végezte tanulmányait, melyek ismertebb művei. Csak el kell olvasni. De a sorok üzenetét már nem olyan egyszerű felismerni. Fejtsd meg, értsd meg, s élj ennek szellemében: „Dolgozni csak pontosan, szépen, / ahogy a csillag megy az égen, / úgy érdemes.” (József Attila)

Engem soha nem láttak a tanulóim cigarettázni, alkoholt vagy kávé inni. Még a teát is cukor nélkül fogyasztottam. Bevallom, egyetemistakoromban egyszer én is vásároltam egy doboz menő cigit. Próbaként rágyújtottam az elsőre. Keserűnek, büdösnek tűnt. Néhány szippantás után eldobtam. Talán még egy szál jutott ugyanerre a sorsra, végül az egész doboz a szemetesben kötött ki. Még nyolcadikos koromban írtam egy fogalmazást a cigaretta káros hatásáról. Az oszi kért meg, hogy osztályfőnöki órára készítsék egy beszámolót a tüdőbetegségek kialakulásának okairól. S én egy „riportot” készítettem. „Elbeszélgettem” egy beteg tüdővel. Írásom nagy sikert aratott. Osztálytársaim egy-egy gondolatot még később is szívesen idéztek, amikor a cigaretta vagy a szennyezett levegő került szóba. A kávé a szüleim sem fogyasztották, nekem pedig még a szívemet is kímélnem kellett. Így nix kávé! Még az íze sem.

Az alkohol meg egyáltalán nem játszott szerepet az életemben. Talán még egy pohárral sem tudnám meghatározni azt a mennyiséget, amit életem során elfogyasztottam. A vörösborra többen szerettek volna rábeszélni. Néhány korty erejéig néha még engedtem a kísértésnek, de ha többet öntöttek, „ott felejtettem” a pohárban.

•

Hogy példám mennyire lett ragadós, arról nem készítettem felmérést. De nem egy tanítványom – aki ma kiváló szakember és példamutató apa – nem dohányzik, nem fogyaszt kávé, és nem iszik alkoholt. Pedig ebben csak annyi a részem, hogy tanítottam őket. Vagy ki tudja?